

Сенке грађанског рата

Пише: Драгомир Анђелковић
понедељак, 27 октобар 2008 20:23

„У току читавог нашег XIX века, све наше најбоље и најјаче силе ломиле су се у борби двеју династија, односно у очајној борби династичара из два табора, пошто су се они у ствари више крвили него саме те две династије ...“

Ђорђе Генчић

Ивица зове Мирка и Славка

Противно вољи великог дела чланства СПС и гласача те странке, Ивица Дачић је ушао у коалицију са Борисом Тадићем и Млађаном Динкићем. Посредно, у Београду је Ивица ступио у савез и са Чедом Јовановићем. Макар краткорочно, све то није могло да се не одрази на рејтинг социјалиста.

Млађи чланови те странке су прагматични. Знају да учешће у власти отвара врата разних институција, повећава шансу за боље запослење и, ако се ради о партијским функционерима, води до неког положаја у администрацији или места у управном одбору. Но, проблем за Ивицу преставља омекшавање незадовољства „седих глава“, тако бројних међу његовим некадашњим симпатизерима. Ретко ко је од њих полетан као г. Крқобабић, а и партијско вођство није баш радо да са старинама дели слаткише.

Тако, док је наш актуелни министар полиције размишљао како да и вук остане сит, а да овце поново буду на броју, указала му се прилика да ућари неки политички поен. Неки медији, политичке снаге и невладине организације, подигли су у вези са најављеним тзв. „Српским маршом“ огромну буку.

Кад већ Ненад Чанак, Б-92 и слични, измишљају нацистичку опасност, било је и природно да се лукави Дачић убаца у целу причу, и да проба да се истакне као борац против надуване свастике, и тако открави по које окамењено СУБОР-овско срце. Међутим, он је доказао да није без разлога некада био узданица С. Милошевића. Рачунајући на екстра профит, отишао је и корак даље. Затражио је да се из зграде владе избаци слика Милана Недића.

Квислинг или спасилац нације?

У јеку немачке репресије 1941. године, изазване превременим подизањем устанка (чак и упркос апелима мало осетљивим на туђе патње Енглеза, свесних да се ради о потпуно бесмисленој авантури), Милан Недић се прихватио незахвалног положаја председника владе народног спаса.

Уморан и резигнирани човек, који је у животу већ много тога постигао а коме је мало пре тога погинуо син јединац и трудна снаја, није се прихватио компромитујуће власти из амбиције или користољубља. Једини мотив му је био да покуша да одврати наш народ од даљих смртоносних егзибиција и да умањи његове патње. Укратко, како је сам то рекао у чувеном говору од 1. септембра 1941. године, да покуша „да сачува срж српског народа“.

И успео је председник наше окупационе владе да учини много тога позитивног. Скоро милион прогнаника нашло је уточиште у Србији, и то не само српске националности (прихваћено је и око 30 хиљада Словенаца, између осталог и мали Милан Кучан). А ти људи нису само пуштени да уђу у Србију и потом остављени сами себи, већ се држава потрудила да им обезбеди смештај и средства за егзистенцију. Радило се, готово, о швајцарској одговорности власти и њеној пуританској посвећености прогнаном делу нашег народа, и то не само спрам онога што је у лакшим околностима, током 90-их година, чинио режим чији је Ивица Дачић био важан фактор.

Влада Милана Недића је доста урадила и на плану свеколике санације прилика у земљи. Разорени градови су у значајној мери обновљени, привреда је консолидована па је чак дошло и до извесног напретка, школски систем је изнова успостављен, итд. Србијанска власт је бар донекле, сталним апелима на Берлин, Рим, Софију и Будимпешту, успевала и да ублажи ужасан положај у коме се нашао наш народ у српским областима које су после комадања Краљевине Југославије додељене Павелићевој квазидржави, Мађарској, Бугарској и италијанској Великој Албанији.

Наравно, није све било ружичасто. Специјална полиција и жандармерија водиле су репресивну политику уперену против припадника и симпатизера, у окупационој Србији доминантног, равнорског и релативно малобројног партизанског покрета отпора. Администрација је асистирала у немачкој антисемитској пропагандној кампањи, односно бавила се решавањем питања њихове одузете имовине. Међутим, ни на који начин Недићева влада није учествовала у уништавању Јевреја. А и многе друге негативне ствари које је чинила, радила је јер није имала могућност да их избегне.

Милан Недић није морао да буде председник владе народног спаса, мога је да проведе рат без последица по свој имиџ и живот. Немци би увек нашли неког ко би обављао премијерски посао, али готов сигурно на много гори начин, и можда без жеље да тиме купи прилику да нешто учини за народ. А Недићу је баш то било приоритетно.

Уосталом, Недић је место председника владе прихватио, по свему судећи, тек онда када су Немци запретили да ће Србију поделити између НДХ и Бугарске. Није тешко замислити какве последице би то имало! И после тога свакоме добронамерном вероватно није тешко да схвати зашто је Недић био спреман да себе жртвује, и прихвати да и за четнике и за партизане буде издајник.

Функционери ОЗНЕ

Уз Недићеву слику, у згради владе Србије налазе се и ликови Милоша Минића и Слободана Пенезића Крцуна, утицајних комунистичких функционера који су се неко време налазили на челу владе Социјалистичке Републике Србије. Минић је на том положају био од 1957. до 1962. године, а Пенезић од 1962. до 1964. године.

Ради се о људима који су, свесно или не, деловали у функцији решавања националног питања на простору Југославије, по титоистичко-коминтерновском моделу; по моделу чија је логична консеквенца садашње фактично стање на већем делу Косова и Метохије.

Минићева звезда је у пуном сјају засијала пошто су совјетске снаге, уз помоћ партизанских одреда, заузеле Београд. Тада М. Минић добија дужност начелника београдске ОЗНЕ. А шта је она радила после тзв. ослобођења?

Када је под старе дане осетио потребу да олакша душу, Минићев подређени, мајор ОЗНЕ Милан Трешњић, који је имао истакнуту оперативну улогу у акцији кажњавања Београђана, признао је да је само током октобра и новембра 1944. године у нашем главном граду без суђења погубљено „више од 10 хиљада људи“. До сличних података дошли су и учесници у истраживању жртава црвеног терора. А на челу тог пројекта налазили су се, не неки сентиментални равноротци, већ историчари блиски данас владајућој Демократској странци: Душан Т. Батаковић и Слободан Г. Марковић.

Што се С. Пенезића тиче, он је после успостављања комунистичке контроле над Србијом био начелник ОЗНЕ наше републике. Због заслуга и залагања у раду, убрзо је аванзовао. Од 1946. до 1953. године био је колега Ивице Дачића, тј. министар унутрашњих послова Србије. Пошто је дао велики допринос у разрачунавању са тзв. реакцијом, „белим унутрашњим непријатељима“, после резолуције ИБ-а посветио се заблуделим друговима, црвеној опасности за Титов режим. Кажу да је Крцун у том послу био толико приљежан да је лично учествовао у саслушању важнијих бивших сабораца који су исказали више симпатија за Џугашвилија него за Броза.

Није ми намера да стављајући другове Минића и Пенезића, наспрам генерала Недића, ниподаштавам партизански покрет. Многи наши сународници су се у његовим редовима искрено борили за слободу српског народа, а не за успостављање титоистичког тоталитарног система. Уједно, нисам желео ни да ставим акценат на све оно ружно што је везано за грађански рат и терор над пораженим непријатељем (нпр. судски процес против Драже Михаиловића у коме је М. Минић био тужилац, и због чега је стекао реноме српског Вишинског), колико год то било страшно, већ сам истакао погром над значајним делом српског грађанства које ни на који начин није учествовало у братоубилачком рату.

Јер, ако неко и има разумевања за обрачун са четницима и припадницима Недићевог апарата власти, ваљда нико разуман не налази икакво оправдање за убиство више хиљада београдских трговаца, стоматолога, лекара, глумаца, адвоката ... Па и обичних поштарара или возача трамваја, које је у доба победничке еуфорије неко набедио да су својим свакодневним радом, односно борбом за голу егзистенцију, олакшавали функционисање окупационе управе.

Смиривање страсти или њихово разбуцтавање?

За владе Војислава Коштунице у средишту српске државне управе, и то у историјској сали, изложен је портрет Милана Недића, уз слике свих других председника србијанских влада (од проте Матеје Ненадовића до Војислава Коштунице). Тако се Никола Пашић нашао на истом зиду са Иваном Стамболићем, а генерал Недић са Милошем Минићем.

Штошта историја има да каже о њима. Некима су руке биле кржаве до лаката, а неки су

запамћени углавном по добром. Но, како год било, ти људи су се налазили на челу наших влада. И присуство њихових портрета у историјској сали једино о томе сведочи, а није оцена њиховог лика и дела!

Међутим, већ само уобличавање историјске сале на такав начин, само по себи јесте позитивно дело. Ми смо традиционално склони деобама, и исправљању криве Дрине и то на картама из далеке прошлости. Свађамо се и мрзимо и због онога што се дешава данас, али и због неког повода кога се тачно и не сећамо. Отуда, то што су смештени премијери различитих убеђења и из различитих система у исту салу, ако и није гест националног помирења јесте симбол толеранције на којој би требало да градимо будућност нашег народа и државе. Исти смисао има и пуна рехабилитација припадника покрета Драже Михаиловића, односно додељивања и њима права на борачке пензије.

А сада се нашао Ивица Дачић да из демагошких побуда, у духу некадашњих династичара, заједно са перјаницама тзв. друге Србије и пропагандистима из система Б-92, иритира старе ране и доприноси јачању нових подела. Ипак, надам се да ће његови коалициони партнери бити довољно историјски писмени и политички мудри да одбаце његово инсистирање на избацивању портрета Милана Недића из зграде владе Србије.

Ваљда екипи која сада држи кључне полуге власти није циљ да се због мало Ивичиних поена, праве нови велики проблеми. Но, којим случајем ако упркос свим рационалним калкулацијама, ти прагматични људи поступе у складу са његовим захтевима, онда се искључиво ради о њиховој ирационалној идеолошкој заслепљености. И у том случају испоставило би се да су у праву они који тврде да је недавно помирење СПС и ДС само 9. седница ЦК Савеза комуниста Србије. Да се ради о измирењу две титоистичке струје.

Надајмо се да није тако. И да се наше најбоље снаге неће трошити улудо, као што су се у XIX веку трошиле на исцрпљујуће династичке борбе, односно током задњих 5-6 деценија на четничко-партизанска натезања. Не можемо да помиримо мртве, не смемо да прекрајамо историју, али не треба ни да непотребно трујемо атмосферу у нашој и тако измрцвареној земљи, односно да умањујемо шансе српског друштва да се избори са опасним изазовима, и да коначно стварно крене напред.